

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permiseunea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court’s database HUDOC.

Emitent: CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
Publicată în : MONITORUL OFICIAL nr. 758 din 28 noiembrie 2001

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE
A DREPTURILOR OMULUI
în cauza Brumărescu împotriva României
(Cererea nr. 28.342/95)
(Satisfacție echitabilă)

În cauza Brumărescu împotriva României,
Curtea Europeană a Drepturilor Omului, constituită în Marea Camera formată din următorii judecători:

domnul L. Wildhaber, președinte;

doamna E. Palm;

domnii C.L. Rozakis;

J.-P. Costa;

L. Ferrari Bravo;

L. Caflisch;

L. Loucaides;

P. Kuris;

W. Fuhrmann;

K. Jungwiert;

sir Nicolas Bratza;

doamna N. Vajic;

domnul J. Hedigan;

doamna W. Thomassen;

domnii T. Panțiru;

E. Levits, judecători;

L. Mihai, judecător ad-hoc;

și, de asemenea, doamna M. de Boer-Buquicchio, grefier adjunct,

după ce a deliberat în Camera de Consiliu, în zilele de 18 octombrie 2000 și 10 ianuarie 2001, pronunță următoarea hotărâre, adoptată la data de 10 ianuarie 2001:

PROCEDURA

1. Curtea a fost sesizată de către un cetățean român, domnul Dan Brumărescu (reclamantul), la 3 noiembrie 1998 și de către Comisia Europeană a Drepturilor Omului (Comisia) la 6 noiembrie 1998, în termenul de trei luni prevăzut de fostele articole 32 alin. 1 și 47 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*convenția*). La originea cauzei se află o plângere (nr. 28.342/95) îndreptată împotriva României, introdusă la Comisie la data de 9 mai 1995 de domnul Brumărescu, în conformitate cu fostul articol 25 din convenție.

2. În hotărârea din 28 octombrie 1999 (hotărârea cu privire la fondul cauzei) Curtea a concluzionat în unanimitate că a existat o încălcare a art. 6 alin. 1 din convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1. În ceea ce privește art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la convenție a apreciat că în cauză nu a existat nici o justificare pentru lipsirea de proprietate și că, în orice caz, nu a fost respectat un just echilibru, reclamantul trebuind să suporte și continuând să suporte o sarcină exorbitantă, incompatibilă cu dreptul sau la respectarea proprietății (CEDH 1999-VII, alin. 79-80).

3. În temeiul art. 41 din convenție, reclamantul a solicitat acordarea unei satisfacții echitabile în valoare de câteva sute de mii de dolari S.U.A. (USD), reprezentând despăgubiri pentru prejudiciul suferit și, de asemenea, a solicitat acordarea cheltuielilor de judecată.

4. Având în vedere că problemă aplicabilității art. 41 nu putea fi încă soluționată, prin hotărârea principală s-a dispus amânarea discutării acestei chestiuni. Curtea a invitat Guvernul și pe reclamant să depună în termen de trei luni observații scrise asupra aplicabilității art. 41 și a invitat părțile să îi comunice cu precădere orice fel de înțelegere la care s-ar fi putut ajunge (*ibidem*, alin. 84 și pct. 4 din dispozitiv). Prin urmare, președintele a acordat termen pe data de 15 aprilie 2000.

5. Guvernul a transmis observațiile la datele de 28 ianuarie și 15 martie 2000, iar reclamantul, la datele de 25 ianuarie, 14 martie și 14 aprilie 2000.

6. La data de 8 iunie 2000, în temeiul art. 61 alin. 3 din Regulamentul Curții, președintele a acordat domnului Mircea Dan Mirescu permisiunea de a prezenta observații scrise cu privire la anumite aspecte ale cauzei. Aceste observații au fost primite de către Curte la data de 30 mai 2000.

7. În conformitate cu dispozițiile art. 61 alin. 5 din regulament, Guvernul a prezentat în scris răspunsul sau la data de 21 iulie 2000, iar reclamantul, la datele de 11 septembrie, 2 octombrie și 17 noiembrie 2000.

8. Din documentele prezentate de către părți rezultă că apelul declarat de reclamant împotriva hotărârii din 21 aprilie 1999 (hotărârea pe fond, alin. 30) a fost respins de Tribunalul București la data de 28 februarie 2000. Sesizat în temeiul Legii nr. 112/1995, tribunalul a decis ca, în conformitate cu dispozițiile acestei legi, reclamantul avea dreptul doar la despăgubiri. Împotriva acestei decizii reclamantul a declarat recurs la Curtea de Apel București. Recursul a fost respins la data de 26 octombrie 2000.

Totuși acesta a cerut amânarea pentru o perioadă de 6 luni a executării sentinței.

ÎN DREPT

9. Articolul 41 din convenție prevede:

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a convenției sau a protocoalelor și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciul material

1. Punctul de vedere al reclamantului

10. Reclamantul a arătat că modalitatea cea mai potrivită prin care Guvernul ar putea să repare prejudiciul este aceea de restituire a întregului imobil: teren și construcție.

11. În cazul în care Guvernul nu ar putea să îi restituie proprietatea, reclamantul a declarat că este dispus să accepte despăgubiri și a pretins o sumă reprezentând valoarea proprietății la prețul pieței. Având în vedere că apartamentul ocupat de acesta și partea de teren aferentă i-au fost deja restituite, în conformitate cu hotărârea din data de 24 martie 1998 a Comisiei de aplicare a Legii nr. 112/1995 (a se vedea hotărârea pe fond, alin. 28), a rămas în discuție doar problema diferenței dintre valoarea întregii proprietăți și valoarea construcției și terenului aferent aparținând reclamantului.

Deoarece restul imobilului, cu excepția apartamentului domnului Mirescu, nu a fost vândut chiriașilor, reclamantul a susținut că statul nu poate oferi nici o justificare pentru refuzul restituirii în natură. În consecință, nu i se pot plăti despăgubiri decât pentru apartamentul domnului Mirescu.

12. Pentru a-și justifica pretențiile reclamantul a depus o expertiză efectuată de expertul D.S., membru al Corpului Experților Tehnici din România, și a arătat că valoarea imobilului la data de 1 septembrie 2000 era de 5.757.000.000 lei, echivalentul a 250.600 dolari S.U.A. (USD). Această sumă reprezintă: 126.500 USD valoarea terenului, adică 251 USD/m², și 124.100 USD valoarea construcției, adică 216 USD/m². În ceea ce privește apartamentul pe care îl ocupă, reprezentând 39,3% din ansamblul imobilului, a indicat suma de 48.771 USD.

13. Reclamantul a subliniat faptul că proprietatea sa, compusă din 503 m² teren și construcție în suprafața de 575 m² (cu suprafața parterului de aproximativ 200 m²), este situată în cartierul Cotroceni din București, care face parte din zonă „0”, după cum a fost definită de către Consiliul Local al Municipiului București în mai multe hotărâri ce au ca obiect prețurile terenurilor în București. În orice oraș prețurile proprietăților situate în zonă „0” sunt dintre cele mai ridicate. Reclamantul a arătat că într-o serie de hotărâri luate de Consiliul Local al Municipiului București prețul unor terenuri similare cu al său a fost stabilit la aproximativ 300 USD/m².

În ceea ce privește construcția a precizat că această casă, construită în anul 1930, este alcătuită dintr-un demisol amenajat, parter și etaj, plus o mansardă, precum și două garaje. Pentru a determina valoarea imobilului raportul de expertiză depus de reclamant a avut în vedere criteriile stabilite prin dispozițiile legale care reglementează prețul pieței imobilelor. Or, prețul de 216 USD/m² ar fi conform prețului de piață al imobilelor, care uneori poate depăși 300 USD/m².

14. Din acest punct de vedere reclamantul a criticat decizia din 24 martie 1998 a Comisiei de aplicare a Legii nr. 112/1995 și expertiză prezentată de Guvern, care, a susținut acesta, erau întemeiate pe criteriile stabilite prin Legea nr. 112/1995. Or, aplicarea acestor criterii nu a stabilit valoarea reală a proprietății, ci o valoare minimă, scopul Legii nr. 112/1995 fiind acela de a permite chiriașilor din casele naționalizate să cumpere la prețuri reduse apartamentele pe care le ocupau.

2. Punctul de vedere al terțului intervenient

15. Terțul intervenient, domnul Mirescu, a arătat că este proprietarul apartamentului de la parterul construcției, pe care statul l-a vândut unchilor săi în anul 1973 și pe care acesta l-a moștenit. Prin urmare, statul nu îl poate restitui reclamantului fără să comită o nouă înjustiție. Domnul Mirescu a apreciat că statul ar trebui să acorde reclamantului despăgubiri pentru acest apartament.

3. Punctul de vedere prezentat de Guvern

16. Guvernul a subliniat faptul că „bunul” reclamantului, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 - pierderea acestuia determinând Curtea să constate o încălcare a acestui articol -, nu include și apartamentul domnului Mirescu. Cu privire la acest fapt a arătat că Judecătoria Sectorului 5 București nu putea recunoaște în mod legal dreptul de proprietate al reclamantului asupra întregului imobil.

17. Guvernul a susținut, de asemenea, că reclamantul ar fi putut obține restituirea în natură a proprietății sale prin înaintarea unei acțiuni în revendicare către instanțele interne.

18. În ceea ce privește evaluarea proprietății Guvernul a contestat atât criteriile avute în vedere de expertul D.S., cât și sumă finală stabilită.

La rândul său, Guvernul a depus o expertiză efectuată de V.S., membru al Corpului Experților Tehnici din România. Conform acestui raport de expertiză, alcătuită conform criteriilor stabilite de Legea nr. 112/1995, valoarea imobilului la data de 1 martie 1999 a fost apreciată la 108.058 USD, ceea ce reprezintă 110 USD/m² pentru construcție și 87 USD/m² pentru teren.

În ceea ce privește hotărârea Comisiei de aplicare a Legii nr. 112 din 24 martie 1998 Guvernul a subliniat faptul că reclamantului i s-a restituit apartamentul pe care îl ocupa și terenul aferent în suprafața de 168 m². Guvernul arată că valoarea apartamentului și a terenului aferent este de 38.578 USD. Prin urmare, reclamantului ar trebui să i se acorde despăgubiri corespunzătoare diferenței dintre valoarea proprietății (108.058 USD) și valoarea apartamentului și terenului deja restituite (38.578 USD), adică sumă de 69.480 USD.

4. Aprecierea Curții

19. Curtea reamintește că o hotărâre în care se constată o încălcare a convenției impune statului pârât obligația juridică de a pune capăt încălcării și de a repara consecințele, astfel încât să restabilească pe cât posibil situația existentă înaintea încălcării.

20. Statele contractante, părți într-o cauză, sunt în principiu libere să aleagă mijloacele prin care să se conformeze unei hotărâri care constată o încălcare. Această libertate de apreciere în ceea ce privește modalitatea executării unei hotărâri reflectă libertatea de alegere acordată o dată cu obligația fundamentală impusă prin convenție statelor contractante, aceea de a asigura respectarea drepturilor și libertăților garantate (art. 1). Dacă în urmă încălcării dreptului de proprietate restituirea în natură este totuși posibilă, statul este obligat să o dispună. Dacă, pe de altă parte, dreptul intern nu permite sau permite doar parțial înlăturarea consecințelor încălcării, art. 41 împuternicește Curtea să acorde părții vătămate, dacă este cazul, despăgubirile pe care le consideră necesare [a se vedea hotărârea din 31 octombrie 1995 în cauză *Papamichalopoulos și alții împotriva Greciei* (art. 50), seria A nr. 330-B, alin. 34].

21. În hotărârea cu privire la fondul cauzei Curtea a arătat: „(...) Curtea constată că nu s-a oferit nici o justificare pentru situația creată în urma deciziei Curții Supreme de Justiție. În special, nici această instanță, nici Guvernul nu au prezentat motive serioase care să ducă la concluzia că lipsirea de proprietate a fost justificată pentru «cauze de utilitate publică». În plus, Curtea constată că reclamantul a fost lipsit de proprietatea bunului sau de mai bine de patru ani, fără să fi primit despăgubiri care să reflecte valoarea reală a acestuia, și că eforturile depuse pentru redobândirea dreptului de proprietate s-au dovedit până în prezent inutile.” (alin. 79)

22. Curtea consideră că, date fiind circumstanțele cauzei, restituirea proprietății aflate în litigiu, așa cum s-a dispus prin hotărârea definitivă a Judecătoriei Sectorului 5 București la 9 decembrie 1993, l-ar situa pe reclamant, în măsura în care acest lucru este posibil, într-o situație echivalentă cu cea în care s-ar fi aflat dacă nu se constată o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1.

Din acest punct de vedere Curtea nu poate accepta argumentele oferite de Guvern, conform cărora reclamantul ar fi trebuit să introducă o nouă acțiune în revendicare. Curtea reamintește faptul că Guvernul a pus deja în discuție această problemă sub formă excepției de neepuizare a căilor interne de atac, excepție respinsă de Curte în hotărârea prin care s-a pronunțat asupra fondului (alin. 55).

Având în vedere că apartamentul pe care îl ocupa reclamantul i-a fost restituit și că măsura restituirii a fost confirmată prin decizia din 26 octombrie 2000 a Curții de Apel București (alin. 8 de mai sus), statul trebuie, prin urmare, să restabilească dreptul de proprietate al reclamantului pentru restul imobilului. Această nu trebuie să impiezeze asupra oricărei pretenții pe care domnul Mirescu ar putea-o avea cu privire la dreptul de proprietate asupra apartamentului de la parter și care nu poate fi valorificată decât în fata instanțelor interne.

23. În cazul în care statul pârât nu procedează la restituire în termen de șase luni de la pronunțarea prezentei hotărâri, Curtea hotărăște că va trebui să plătească reclamantului, cu titlul de prejudiciu material, valoarea actuală de circulație a imobilului, din care trebuie dedusă valoarea bunului deja restituit reclamantului.

24. În ceea ce privește determinarea valorii acestei despăgubiri Curtea constată o diferență considerabilă între metodele de calcul folosite în acest scop de experții desemnați de către părți.

Luând în considerare informațiile puse la dispoziție privind prețurile de pe piața imobiliară din București, Curtea apreciază că valoarea construcției și terenului, în funcție de prețul pieței, este de 215.000 USD, din care 78.795 USD reprezintă valoarea apartamentului și părții de teren deja restituite reclamantului. Prin urmare, valoarea despăgubirii pe care Guvernul trebuie să o plătească reclamantului se ridică la 136.205 USD, din care suma de 42.100 USD reprezintă valoarea apartamentului ocupat de domnul Mirescu. Această sumă urmează să fie plătită în lei românești, conform ratei de schimb aplicabile la momentul plății.

B. Prejudiciul moral

25. Reclamantul a solicitat de asemenea 75.000 USD cu titlu de prejudiciu moral pentru suferințele „grave, insuportabile și incommensurabile”, cauzate de decizia din 1995 a Curții Supreme de Justiție, când a fost privat pentru a două oară de proprietate, deși reușise în anul 1993 să remedieze încălcările comise de către autoritățile comuniste timp de 40 de ani. Acesta a solicitat despăgubiri și pentru pierderea dreptului de folosință asupra proprietății sale, din anul 1995 până în prezent, ca urmare a hotărârii Curții Supreme de Justiție. Nu a indicat însă o anumită sumă în această privință.

26. Guvernul a respins această cerere, estimând că nu se poate reține existentă vreunui prejudiciu moral. În plus, Guvernul a susținut că ar fi contrar jurisprudenței instanțelor românești să acorde despăgubiri pentru pierderea dreptului de folosință și dispoziție, cu titlul de prejudiciu moral.

27. Curtea consideră că situația de fapt analizată a avut ca rezultat grave atingeri ale dreptului de proprietate, dreptului de acces la o instanță și dreptului la un proces echitabil, motiv pentru care apreciază că sumă de 15.000 USD reprezintă o reparație echitabilă a prejudiciului moral suferit. Această sumă va fi plătită în lei românești, conform ratei de schimb aplicabile la momentul plății.

C. Cheltuieli de judecată

28. Reclamantul a solicitat restituirea sumei de 2.450 USD, pe care i-a justificat după cum urmează:

a) 1.644 USD pentru onorariile avocaților care l-au reprezentat în fața Curții, atât pe fond, cât și în problemă acordării satisfacției echitabile;

b) 50 USD pentru cheltuieli diverse (telefon, fotocopii, notar etc.);

c) 700 USD pentru plata unei expertize (500 USD pentru expertiza propriu-zisă și 200 USD pentru completarea expertizei, cu scopul evaluării proprietății la data de 1 septembrie 2000);

d) 300 franci francezi (FRF) pentru plata vizei franceze necesare pentru deplasarea ocazionată de audierile în ședința publică de la Strasbourg.

29. Guvernul nu a ridicat obiecții față de restituirea sumelor cheltuite, cu condiția prezentării documentelor justificative.

30. Curtea consideră că toate cheltuielile pretinse, pentru care au fost depuse acte doveditoare, au fost reale, necesare și rezonabile ca valoare. În aceste condiții apreciază că reclamantului trebuie să i se restituie sumă cerută, de 2.450 USD, mai puțin de 3.900 FRF primiți din partea Consiliului Europei cu titlu de asistență juridică. Această sumă urmează să fie plătită în lei românești, conform ratei de schimb aplicabile la momentul plății.

D. Dobânzi

31. Având în vedere că despăgubirile acordate au fost fixate în dolari S.U.A., Curtea va stabili o rată a dobânzii de 6% pe an.

Pentru aceste motive, Curtea, în unanimitate,

1. hotărăște că statul pârât trebuie să restituie reclamantului, în termen de șase luni, casa în litigiu și terenul pe care este amplasată, cu excepția apartamentului și a părții de teren care au fost deja restituite;

2. hotărăște că, în cazul în care restituirea nu va avea loc, statul pârât va plăti reclamantului, în același termen de 6 luni, 136.205 (o sută treizeci și șase de mii două sute cinci) dolari S.U.A., cu titlu de prejudiciu material, urmând să fie plătiți în lei românești, conform ratei de schimb aplicabile la momentul plății;

3. hotărăște că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de trei luni, următoarele sume ce vor fi plătite în lei românești, conform ratei de schimb aplicabile la momentul plății:

a) 15.000 (cincisprezece mii) dolari S.U.A., cu titlul de prejudiciu moral;

b) 2.450 (două mii patru sute cincizeci) dolari S.U.A., din care se scad 3.900 (trei mii noua sute) franci francezi, primiți pentru asistenta juridică, cu titlu de cheltuieli de judecată;

4. hotărăște că pentru sumele menționate la pct. 2 și 3 se va percepe o dobândă anuală de 6%, cu începere de la expirarea termenelor până la momentul plății;

5. respinge acordarea satisfacției echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limbile engleză și franceză, apoi comunicată în scris la data de 23 ianuarie 2001, în aplicarea art. 77 alin. 2 și 3 din regulamentul Curții.

Luzius Wildhaber,

președinte

Maud de Boer-Buquiccho,
grețier adjunct